

2. Коновальчук І.І. Проектування інноваційних педагогічних технологій : стаття [Електронний ресурс] / І.І. Коновальчук. – 2005. – Режим доступу : <http://studentam.net.ua/content/view/7692/97/>.

3. Мазур Л.О. Зміст навчання : методологія і логіка наукового пізнання // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Інтеграція елементів змісту освіти». – Полтава : Інститут післядипломної освіти педагогічних працівників. – 1994. – С. 10–11.

4. Вознюк О.М. До питання інтеграції знань із гуманітарних дисциплін у професійних навчальних закладах технічного профілю // Педагогіка і психологія професійної освіти : Зб. наук. праць. – К., 2002. – № 5. – С. 155–161.

5. Новачек И., Поваляева М., Чумичева Р. Педагогическая интеграция в техническом университете // Высшее образование в России. – М., 2004. – № 4. – С. 164–165.

6. Дегтярьова Г.С. Зміст курсу «Основи педагогіки і психології» для підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних працівників : особливості структурування // Педагогіка і психологія професійної освіти : результати досліджень і перспективи : Зб. наук. праць. – К., 2003. – С. 543–549.

Нижник І.В.

студент,

*Дніпропетровський національний університет
імені Олеся Гончара*

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО РОЗГЛЯДУ ПОНЯТТЯ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Конструкти, пов'язані з соціальними та емоційними здібностями, складні з точки зору їх операціоналізації та виявлення відмінностей з традиційними формами інтелекту, у зв'язку з чим актуальним є вивчення підходів до розуміння емоційного інтелекту у психологічній науці.

Мета статті полягає у висвітленні основних підходів до визначення емоційного інтелекту на основі аналізу психологічної літератури з проблеми дослідження.

Передумовою виникнення концепції емоційного інтелекту вважають роботи американського психолога Г. Гарднера, який висловив думку, що інтелект може проявлятися у вербальній, просторовій, кінестетичній, логіко-математичній, музичній, внутрішньоособистісній та міжособистісній формах.

Предметом психологічних досліджень проблема емоційного інтелекту стала в 90-х роках ХХ століття, коли американські психологи Дж. Майер та П. Селовей вперше вжили термін «емоційний інтелект» та розпочали дослідницьку діяльність щодо його вивчення. На думку цих вчених, емоційний інтелект включає 4 складові: 1) сприйняття та ідентифікація емоцій; 2) їх використання для підвищення ефективності мислення та діяльності; 3) здатність розуміти, що виражає конкретна емоція, її аналіз; 4) свідоме управління емоціями для особистісного зростання і покращення міжособистісних відносин [5].

Праця дослідника Д. Гоулмана «Emotional Intelligence» стала причиною інтенсивного зростання наукового інтересу до феномена емоційного інтелекту. Автор виділив чотири основних його складових: самосвідомість (self-awareness), самоконтроль (self-management), емпатія (empathy) і навички відносин (relationship skills). Розкриваючи роль емоційного інтелекту у життєдіяльності людини, психолог стверджував, що EQ сприяє особистісному зростанню, ефективності професійної діяльності та кар'єрі людини.

Теоретико-методологічні підходи до проблеми співвідношення інтелектуального й емоційного інтелекту розглядали у своїх роботах Б.Г. Ананьєв, Л.С. Виготський, С.Л. Рубінштейн, О.М. Леонтьєв, В.М. Мясіщев, О.К. Тихомиров. Зокрема, видатний психолог Л.С. Виготський виділяв серед найважливіших питань психології проблему єдності афекту та інтелекту, яка виявляється, по-перше, у їх взаємозв'язку і взаємовпливові на всіх етапах психічного розвитку; по-друге, у тому, що цей зв'язок динамічний, тобто кожній стадії розвитку мислення відповідає своя стадія розвитку афекту.

Проблема єдності афекту та інтелекту знаходить своє подальше висвітлення у працях С.Л. Рубінштейна. Видатний психолог вважав, що «саме мислення як реальний психічний процес є єдністю інтелектуального та емоційного, а емоція – єдністю емоційного та інтелектуального» [2].

Дослідженню емоційного інтелекту в Україні сприяла наукова діяльність Е.Л. Носенко, І.Ф. Аршави, С.П. Дерев'янка, Н.В. Ковриги. Зокрема, Е.Л. Носенко розробила специфічний теоретико-методологічний підхід до вивчення цього феномена. На її думку, емоційний інтелект як аспект виявлення внутрішнього світу особистості відображає міру розумності ставлення людини до світу, до інших та до себе як суб'єкта життєдіяльності. Йому притаманні внутрішні (диспозиційні) та зовнішні (ті, що виявляються в ознаках пе-

ребігу емоційного процесу) компоненти, які зумовлюють стресозахисну та адаптивну функції цієї інтегральної особистісної властивості [1].

В умовах сучасного розвитку психологічної науки виділяють три групи моделей емоційного інтелекту: моделі здібностей, моделі характеристик та змішані моделі.

У рамках моделей здібностей емоційний інтелект розглядається як перетин емоцій та пізнання, тобто як когнітивна здібність. Така модель описана у теорії емоційно-інтелектуальних здібностей Дж. Мейєра, П. Селовея, Д. Карузо [4].

Представники змішаних моделей емоційного інтелекту тлумачать його як складне психологічне утворення, яке має і когнітивну, і особистісну природу. Всі моделі у цьому підході відрізняються тільки набором особистісних характеристик, які до них включено. Таке розуміння емоційного інтелекту поділяють, зокрема, Р. Бар-Он та Д. Гоулман [3].

Р. Бар-Он також виділяє п'ять підтипів емоційного інтелекту: 1) внутрішньоособистісний інтелект – здатність розуміти себе і управляти собою (обізнаність про власні емоції, упевненість в собі, самоповага, самоактуалізація і незалежність); 2) міжособистісний інтелект – «громадські навички» – здатність взаємодіяти і ладити з іншими (емпатія, міжособистісні стосунки, соціальна відповідальність); 3) адаптація – здатність бути гнучким і реалістичним (вирішення проблем, оцінка реальності, гнучкість); 4) управління стресом – сфера уміння впоратися зі стресом стосується здатності витримувати стрес і контролювати свої імпульси (стійкість до стресу, контроль спонукань); 5) загальний настрій – здатність підтримувати реалістичну позитивну установку і бути задоволеним життям, приносити задоволення собі та іншим.

До моделей характеристик належить модель емоційної самоефективності К.В. Петридіса та Е. Фернхема. Аналіз її складових дозволяє зауважити, що за своїм змістом вона близька до змішаних моделей інтелекту, оскільки включає, окрім особистісних характеристик, і когнітивні здібності. У рамках даної моделі автори розглядають емоційний інтелект як сукупність рис особистості і поведінки, пов'язаних із емоціями.

На основі здійсненого аналізу проблематики емоційного інтелекту можемо зробити наступні висновки:

Емоційний інтелект є інтегративним утворенням, яке можна характеризувати як особистісну здатність усвідомлювати, розуміти, використовувати емоції та управляти ними.

Існуючі моделі емоційного інтелекту дозволяють виділити дві групи підходів до розуміння емоційного інтелекту: як когнітивну здібність та як складне утворення, що включає когнітивні здібності та особистісні риси.

Щодо сучасного стану розвитку проблеми емоційного інтелекту, то аналіз літератури показує, що незважаючи на практичну значущість, поняття емоційного інтелекту не є узгодженим та остаточним серед дослідників, що призводить до виникнення проблем діагностики цього психологічного феномена, тому дане питання буде перспективою наших подальших психологічних досліджень.

Список використаних джерел:

1. Носенко Е. Л. Емоційний інтелект: концептуалізація феномену, основні функції / Е. Л. Носенко, Н. В. Коврига. – К. : Вища школа – 2003. – 126 с.
2. Рубинштейн С. Л. Проблемы общей психологии / С. Л. Рубинштейн. – М.: Педагогика. – 1976. – 416 с.
3. Bar-On R. The Bar-On model of emotional-social intelligence (ESI) / R. Bar-On // Psicothema. – 2006. – № 18 – P. 13-25.
4. Mayer J. D. Models of emotional intelligence / J. D. Mayer, P. Salovey, D. Caruso; R. Sternberg. Handbook of Intelligence. – Cambridge: Cambridge University Press. – 2000. – P. 396-420.
5. Mayer J. D., Salovey P. The Intelligence of emotional intelligence / J. D. Mayer, P. Salovey // Intelligence. – 1993. – V.17. – № 4. – P. 433-442.

Перевознюк Т.А.

*доцент, кандидат психологических наук,
доцент кафедры социологии,
Донецкий национальный технический университет*

СООТНОШЕНИЕ ГУМАНИСТИЧЕСКИХ ЦЕННОСТЕЙ И ЭМОЦИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ НА ОСНОВЕ ГЕНДЕРНЫХ РАЗЛИЧИЙ

В современном обществе проблема компетентности в понимании и выражении эмоций стоит достаточно остро, поскольку в нем искусственно насаждается культ рационального отношения к жизни,